

Considerații asupra utilajului litic descoperit în așezarea din Bronzul Final de la Radovanu, județul Călărași

Laurențiu Mecu

mecu_laurentiu@yahoo.com

Localitatea Radovanu este situată pe malul drept al Argeșului, la 15 km NV de municipiul Oltenița. Șantierul arheologic, situat în punctul „*Gorgana a doua*” sau „*Ghergălău*”, cum îi spun localnicii, se înalță cu 35 m deasupra nivelului luncii Argeșului și este caracterizat de pante greu accesibile ce dădeau un plus de securitate comunităților ce își amplasau aici așezările.

Investigațiile de la Radovanu-*Gorgana a doua* au intrat în literatura de specialitate odată cu publicarea rezultatelor cercetărilor întreprinse până în 1985¹.

După cum se cunoaște, aici a fost identificată o așezare, posibil întărită cu șanț și val, din Bronzul Târziu, mai exact, din Bronzul Final², cunoscută astăzi sub denumirea de cultura Radovanu. Între materialele arheologice recuperate, o mică parte o reprezintă piesele litice. Procentajul lor în ansamblul materialelor descoperite cu greu se apropie de 1%. Această constatare este valabilă și pentru noile investigații, reluate începând cu anul 2004³.

Până în prezent au fost identificate 33 de piese de silex, dintre care unele între resturile unor locuințe, în gropi menajere și în exteriorul complexelor⁴. Pe lângă artefactele din piatră cioplită, au fost găsite și altele de piatră șlefuită (topoare-ciocan, mai multe măciuci sferice etc.)⁵, care nu fac obiectul prezentei intervenții.

Repartizarea, în funcție de locul și perioada de descoperire, se prezintă după cum urmează:

1. *Între anii 1971-1985*: secțiunea I – 11 piese, secțiunea II – 2 piese, secțiunea IV – 3 piese, secțiunea VI – 1 piesă, secțiunea VIII – 1 piesă;
2. *În anii 2004-2005*: secțiunea XXII – 2 piese, secțiunea XXIII – 4 piese, secțiunea XXV – 3 piese;
3. *passim*: 6 piese.

În general, stratul culturii Radovanu are o grosime de 0,60 m, dar acolo unde au existat complexe, mai ales gropi, ea crește considerabil. De aceea, piesele litice au fost descoperite la adâncimi cuprinse între 0,50 și 1,70 m.

Un număr de 12 piese, toate lame, au fost realizate dintr-o materie primă de culoare bej, cu nuanțe de închis și deschis, ce prezintă impurități în structura sa.

Dintr-un silex de culoare brun roșcat au fost realizate 2 piese, o așchie și o lamă, iar restul de 19 piese (toate lame) au nuanțe de maroniu deschis până la maroniu închis.

Cu excepția unei așchii, toate celelalte piese sunt lame retușate sau neretușate.

¹ S. Morintz și D. Șerbănescu, Rezultatele cercetărilor de la Radovanu, punctul „*Gorgana a doua*” (jud. Călărași). 1. Așezarea din epoca bronzului. 2. Așezarea geto-dacică, *Thraco-Dacica*, VI, 1-2, 1985, pp. 5-30.

² S. Morintz, 1. *Așezarea din epoca bronzului*, în S. Morintz și D. Șerbănescu, *op. cit.*, p.7 și urm.

³ Utilajul litic din campaniile arheologice anterioare anului 1985 ne-a fost încredințat spre analiză de dr. Done Șerbănescu, iar cel din perioada 2004-2005 de către același și dr. Cristian Schuster. Ambilor le mulțumesc și pe această cale pentru gestul lor.

⁴ S. Morintz, *loc. cit.*, p. 16.

⁵ *Ibidem*, p. 16 și fig. 15/5-6

Cercetările nu au dus la descoperirea unor deșeuri de debitaj sau a unor așchii rezultate în urma prelucrării, ceea ce ar putea însemna că utilajul litic nu era obținut în așezarea de la Radovanu, ci pe un alt sit de unde erau „importate”.

Una dintre lame prezintă pe capătul ei un gratoar, are lungimea de 8 cm, lățimea proximală de 4,2 cm, lățimea mezială de 3,7 cm, lățimea distală de 2,5 cm și grosimea de 1 cm. Frontul de gratoar de tip ungniform prezintă retușe directe, abrupte, lamelare. Lamele retușate, în număr de 15, au lungimi cuprinse între 13,8 și 5 cm și lățimi meziale ce variază de la 4,5 până la 2,5 cm.

Dintre aceste lame 6 sunt fragmente proximale, 5 fragmente meziale și 4 distale.

În ceea ce privește retușele aplicate acestor piese, putem vorbi de retușe directe în cazul a 7 lame, de retușe inverse pentru 2 lame și de retușe bifaciale pentru un număr de 6 lame.

Retușele continui caracterizează 11 piese, în vreme ce restul de lame retușate au aplicate retușe discontinui.

Lama care are pe capătul ei gratoarul descris mai sus prezintă pe latura dreaptă retușe directe, continui, abrupte și solzoase, pentru ca pe latura stângă retușele să fie discontinui, abrupte și solzoase.

O altă lamă retușată, cu lungime de 13,5 cm, are aplicate retușe directe, stângi, continui, abrupte, lamelare.

Lama cea mai mare (13,8 cm) are profil curbat și prezintă retușe inverse, drepte, continui, oblice, marginale, lamelare. Lamele neretușate au lungimi cuprinse între 13,2 cm și 5,4 cm. Din totalul de 17 lame neretușate una este un fragment mezial, 2 sunt fragmente distale, restul de 14 fiind fragmente proximale. Pe fragmentele proximale se poate observa bulbul, proeminent în general, talonul în mare parte neted, dar nu lipsesc și alte tipuri cum ar fi în pălărie de jandarm, fațetat sau în aripă de pasăre.

Analiza bulbului și a talonului ne permite să afirmăm că pentru desprinderea acestor lame s-a folosit un percutor dur, percuția fiind directă.

Pe suprafața superioară a tuturor celor 33 de lame se pot observa negativele desprinderilor anterioare despre care putem afirma că sunt determinate și, în general, subparalele (70%). Prezența acestor negative indică faptul că lamele aparțin unei etape avansate a procesului de debitaj, ceea ce înseamnă că, cel puțin teoretic, există și alte produse de debitaj care sunt absente, fapt care întărește afirmația făcută la începutul acestei analize, că piesele erau realizate într-o altă locație (probabil un atelier specializat în prelucrarea materiei prime).

Prezența unui număr mare de lame neretușate (17) ne îndeamnă să credem că membrii comunității le stocau pentru a le retușa mai târziu sau pentru a le folosi ca monedă de schimb în relațiile cu alte comunități.

Pe două dintre lamele retușate (fragmente meziale) se poate observa foarte bine lustrul datorat utilizării lor la tăiatul cerealelor, a căror cultivare trebuie să fi reprezentat un segment important în economia așezării.

Analiza de față a materialului litic găsit la Radovanu-Gorgana a doua este prima de acest gen pentru cultura Radovanu din Bronzul Final din Muntenia. Pieselor litice din epoca bronzului de pe teritoriul României, cu puține excepții, nu li s-a acordat o atenție specială. Afirmațiile referitoare la acestea au fost sumare, având caracter general.

Mai detaliate sunt analizele și concluziile privind utilajul litic dintre Carpații Meridionali și Dunăre ale lui Alexandru Păunescu⁶; numai că acestea reflectă descoperirile de până în anii '70 ai secolului trecut: culturile Coslogeni, Tei, Verbicioara, Monteoru.

C. Schuster a scris despre piesele din piatră cioplită din aria culturii Glina⁷; V. Leahu⁸ și C. Schuster și T. Popa⁹ despre cultura Tei, iar G. Crăciunescu despre cultura Verbicioara¹⁰. Asupra pieselor descrise nu s-au efectuat, din păcate, analize de specialitate.

Résumé

Des considérations sur l'outillage lithic decouvert dans l'établissement du Bronze Final à Radovanu, département de Călărași

La village de Radovanu est située sur la bord droit de la rivière Argeș, à 15 Km NV de la ville d'Oltenița. Ici a été identifié un établissement du Bronze Final, appartenant à la culture de Radovanu.

Après les recherches, on a été identifiés 33 pièces de silex, les unes de l'intérieur des établissements et les autres dans les fossés ménagères où à l'extérieur des complexes.

Les pièces ont été découvertes aux profondeurs de 0,50 jusqu'à 1,70m.

La plupart de pièces, qui a été exécutée dans un silex de couleur brun ou beige, sont représentée de lame retouchée ou non retouchée.

La présence d'un grand nombre de lame non retouchée on peut indiquer qu'ils été stocker pour être taillé après ou pour les échanges avec d'autres communautés.

⁶ A. Păunescu, *Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplită descoperite pe teritoriul României*, București, 1970.

⁷ C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare*, *Bibliotheca Thracologica XX*, București, 1997, p. 50-51; *Idem*, *Despre obiectele litice descoperite în aria culturii Glina*, *Drobeta 8*, 1998, p. 11-24; *Idem*, *De la epoca pietrei la prima vârstă a fierului*, în M. Negru, C. Schuster, D. Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000, p. 21.

⁸ V. Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, *Bibliotheca Thracologica XXXVIII*, București, 2003, pp. 72-73.

⁹ C. Schuster, T. Popa, *Mogoșești. Studiu monografic*, *Bibliotheca Giurgiuvensis I*, Giurgiu, 2000, pp. 56-57.

¹⁰ G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, *Bibliotheca Thracologica XLI*, Craiova.